

Het Huis van Braganza.

Dom Manuel, de ongelukkige Portugeesche koning, tegen wien reeds op zijn twintigste jaar zulk een geduchte revolutie dezer dagen is losgebroken, behoort tot het huis van Braganza, een vorstenhuis, dat sedert 1640 in Portugal regeert.

De eerste Portugeesche koning was Hendrik van Bourgondië, die in het midden der elfde eeuw van zijn schoonvader, den koning van Castilië, een stuk land in leen kreeg in het Noorden van het tegenwoordige Portugal. Hij en zijn opvolgers regeerden tot 1383 en breidden hun gezag steeds verder naar het Zuiden uit over een gebied, dat ze op de Mooren veroverden.

In 1383 stierf de laatste Bourgondiër zonder wettigen zoon, en zijn dochter zou hem opvolgen, maar deze was getrouwd met een Castiliaanschen prins, en de afneiging tegen Castilië was reeds zoo groot, dat de Portugeezen in haar plaats een onechten zoon des konings, Johan I, op den troon plaatsten. Met hem begint de bastaardlinie der Bourgondiërs, die tot 1580 heeft geregeerd, en onder welke bestuur Portugal zijn weg op zee heeft gezocht en tot grootheid is gekomen. We behoeven slechts de namen te noemen van Prins Hendrik den Zeevaarder, van Bartholomeüs Diaz, Vasco da Gama en Cabral, en we herinneren ons, hoe Portugeezen de kusten van Afrika, Indië en Brazilië ontdekten en in bezit namen.

De voorlaatste koning uit dit huis was Sebastiaan, een vorst met groote illusies, die zich voornam de Mooren in Afrika te overwinnen en te bekeeren tot het Roomsche geloof. Hij ondernam daartoe een tocht naar Afrika en sneuvelde. Da Costa heeft dezen tocht bezongen in zijn gedicht: „Uit Portugal," en hij wijst op de sage, sedert in Portugal ontstaan, dat Sebastiaan eenmaal terugkomen zal.

Nog twee jaren (1578—80) regeerde een oom van Sebastiaan, en toen deze kinderloos stierf, maakte een prins uit het huis van Braganza aanspraak op den troon. Dat huis stamde af van Alfonso I, een bastaardzoon van den zoeven genoemden bastaardkoning Johan I, en het was dus zeer natuurlijk, dat Johan III van Braganza in 1580 trachtte den Portugeeschen troon te veroveren. Hij had echter een geduchten tegenstander in Filips II van Spanje, die met een Portugeesche prinses gehuwd was, en die zijn dappere soldaten onder den hertog van Alva een woord kon doen meespreken. Portugal werd dus bij Spanje geannexeerd.

Zestig jaar duurde de overheersching. In 1640 begon Johan IV van Braganza, ondersteund door den adel en de geestelijkheid den opstand, en Spanje was door den oorlog met de Nederlanden zoo verzwakt, dat het na langdurigen strijd moest toegeven en Portugal onafhankelijk verklaren in 1668, evenals twintig jaren vroeger ons vaderland. Ook met ons werd toen vrede gesloten. Wij hadden namelijk gedurende den tachtigjarigen oorlog Portugal behandeld als een stuk van Spanje, en een deel der Portugeesche koloniën veroverd. Bij den vrede van Lissabon gaven wij daarvan Brazilië terug; Celebes en de Molukken echter behielden wij.

Johan IV leefde tot 1656, en werd opgevolgd door zijn zoon Alfonso VI. Deze had een booze vrouw, Maria Francisca, die haar oogen sloeg op 's konings broer Pedro, haar gemaal krankzinnig liet verklaren en opsluiten tot zijn dood in 1683, en intusschen met zijn broer trouwde. Zoo kwam Pedro II aan de regeering en hij leefde tot 1706.

De grootheid van Portugal was toen reeds lang voorbij. Gedurende de Spaansche overheersching was het volk versuft, en in de eerste halve eeuw na het herstel der onafhankelijkheid geraakte het niet weer tot bloei. Integendeel, het werd zelfs genoodzaakt in 1703 een verdrag te sluiten, waardoor het bijna een Engelsche bezitting werd.

De volgende koning Johan V (1706—1750) meende het goed met zijn land. Hij zocht echter het herstel alleen in

versterking van den band met Rome. Dat heeft hem den eertitel bezorgd van *Rex fidelissimus*, allergeleovigste koning, welken titel ook zijn opvolgers hebben gedragen, en Portugal kreeg het voorrecht, een eigen patriarch als hoofd der kerk te mogen hebben, maar intusschen kregen de Jezuïeten de macht in handen, het land werd overdekt met kloosters, groote sommen gingen naar Rome en het volk verarmde meer en meer.

Toen kwam onder koning Jozef I (1750—'77) een tijdperk van verbetering, door den arbeid van den bekwamen minister Pombal. Deze bestreed den adel en de geestelijkheid, bracht de verkeerde daden der Jezuïeten aan het licht, en wist het zoo ver te brengen, dat ze uit Portugal verdreven werden. Voorts nam hij maatregelen om den toestand van het leger te verbeteren, bracht het volk tot werkzaamheid, en toonde zijn groote bekwaamheid vooral bij de groote ramp, die Portugal in 1755 trof, toen Lissabon door een aardbeving verwoest werd.

Doch de herademing duurde niet lang. Koning Jozef werd opgevolgd door zijn dochter Maria Francisca, die zich weer in de armen der priesters wierp en Pombal zijn ontslag gaf. Bij den dood van haar gemaal, haar oom Pedro, werd zij krankzinnig, en bleef het tot haar dood in 1818. In haar naam voerde haar zoon Johan VI (1792—1826) het bewind, en onder zijn bestuur heeft Portugal en het Huis van Braganza den moeilijksten tijd doorgemaakt.

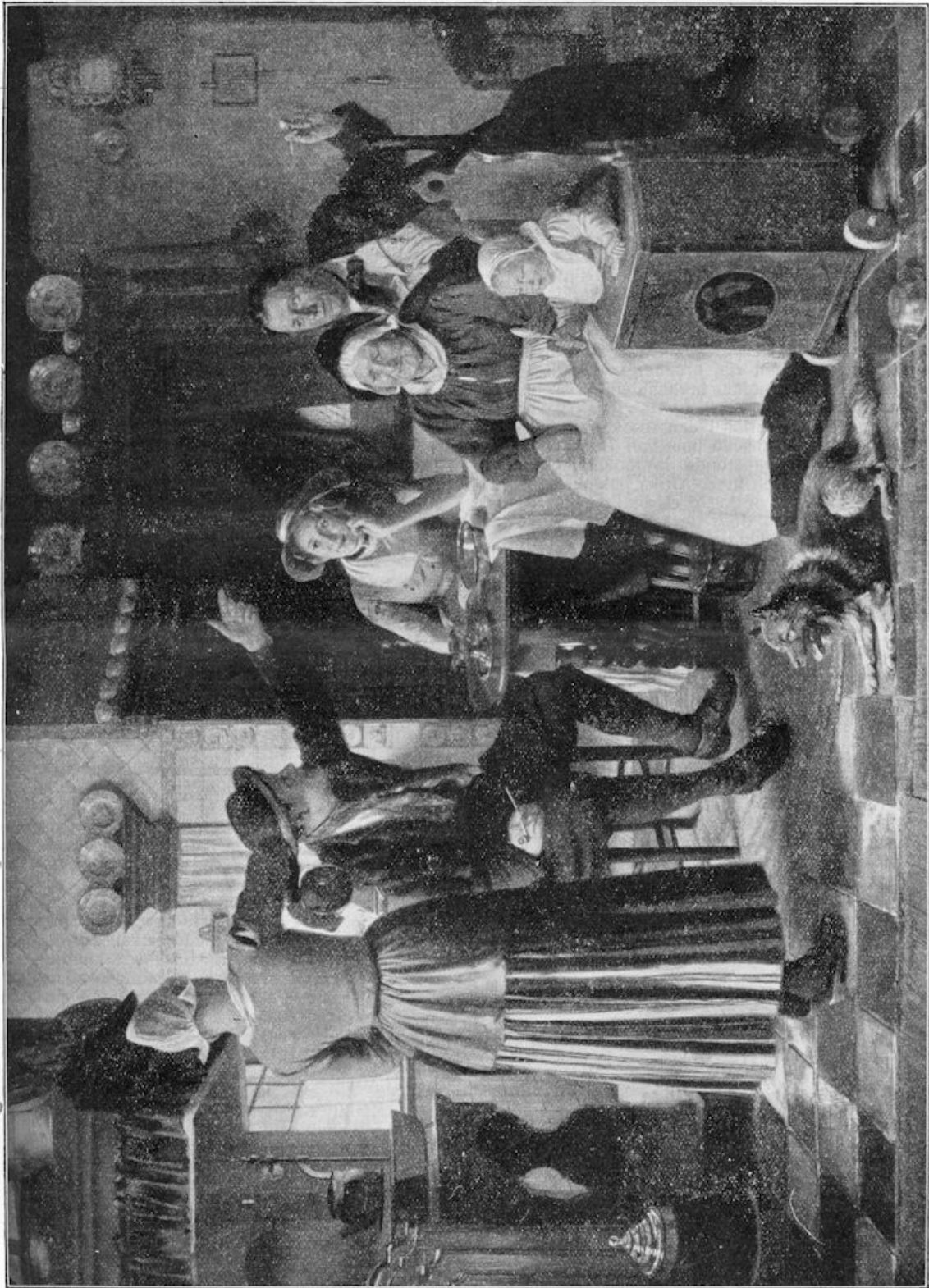
Napoleon namelijk had ook op Portugal het oog geslagen, en verklaarde in 1807 het vorstenhuis vervallen van den troon. Koning Johan vluchtte den 25sten Nov. 1807 met zijn gezin naar Brazilië, en liet zijn land aan de willekeur van Napoleon over. De Engelschen echter, de tegenstanders van den grooten geweldenaar, kwamen tusschenbeide, en de Engelsche hertog Wellington behaalde in Portugal zijn eerste overwinningen. Toen kon het rijk echter een Engelsch wingewest heeten.

Met den val van Napoleon werd Portugal evenals Nederland hersteld in de rij der staten. Koning Johan echter, die in 1815 de kolonie Brazilië tot een koninkrijk had verheven, bleef in zijn nieuwe rijk en wenschte het oude van daar uit te besturen. Zijn ouderwetsche wijze van regeeren had echter in 1820 in Portugal een opstand tengevolge; de Portugeezen maakten een grondwet, riepen den koning terug, en lieten hem slechts landen, nadat hij die grondwet bezworen had. Dat geschiedde in 1821, doch reeds in 1823 trok hij de grondwet in en regeerde nog drie jaren tot zijn dood in 1826 naar eigen willekeur.

Hij liet twee zonen na. De oudste, Pedro, dien hij als regent in Brazilië had achtergelaten, had zich daar in 1822 tot keizer laten uitroepen; de tweede, Miguel, was mee naar Europa gekomen. Volgens de bepalingen der Braziliaansche grondwet kon Pedro niet tegelijk in beide landen regeeren; hij deed daarom afstand van Portugal ten behoeve van zijn dochter Maria da Gloria, waarbij hij haar verloofde met haar oom Miguel. Deze echter wenschte zich niet te vergenoegen met den rang van prins-gemaal; hij kwam in 1828 te Lissabon, legde den eed als regent af in naam van zijn verloofde, doch met behulp van adel en geestelijkheid en van het gepeupel wist hij op onwettige wijze een vergadering der Cortes samen te roepen, die hem tot alleenheerscher van Portugal uitriep. Toen kwam Pedro van Brazilië zijn dochter te hulp; een strijd ontbrandte tusschen de twee broeders, die met de nederlaag van Miguel eindigde.

Thans kon Maria da Gloria in 1833 koningin worden. (Tot 1853.) Zij huwde in 1835 met August van Leuchtenberg, doch haar gemaal stierf na enkele maanden, en in het volgende jaar hertrouwde ze met Fredrik van Saksen-Coburg.

Herhaaldelijk braken tegen koningin Maria nog opstanden uit, ook op aanstoken van Dom Miguel, die afstand geteekend had, maar onmiddellijk had herroepen. Telkens werd Maria gedwongen tot het geven van meer liberale grondwetten, waarbij echter in het oog moet worden gehouden, dat de revolutiën in Portugal niet uitgingen van het eigenlijke volk, maar van de hoogere standen, den

WAT DE ZEEMAN VERTELDE.

adel en de geestelijkheid. In 1846 kwam het zelfs tot een burgeroorlog. De republikeinsche partij verbond zich met de aanhangers van Dom Miguel, om de koningin ten val te brengen. Een voorloopig bewind werd gevestigd in Oporto, en het gelukte koningin Maria niet, deze stad te bedwingen. Toen zijn Engeland, Frankrijk en Spanje tusschenbeide gekomen. Koningin Maria beloofde vergiffenis aan de oproermakers, en zeide een nieuw ministerie en herziening der grondwet toe, doch de oproerlingen wilden van geen toegeven weten. Thans zond Engeland een vloot en Spanje een leger, en aan deze vereenigde macht gelukte het Oporto te bedwingen, in Juni 1847. De toestand verbeterde echter niet veel, daar de koningin geen haast maakte, om haar beloften te vervullen. Haar ministers zochten slechts eigen belangen, het volk was door de voortdurende woelingen totaal uitgeput, de schuldenlast van den staat was zoo hoog gestegen, dat een bankroet dreigde. Dat alles deed in 1851 een militairen opstand ontstaan onder maarschalk Saldanha, die een tijdlang de regering feitelijk in handen had. Nieuwe verkiezingen hadden plaats, en ministerie na ministerie werd ontbonden, tot koningin Maria in 1853 stierf en opgevolgd werd door haar minderjarigen zoon Pedro V. Onder het bestuur van dezen (tot 1861) en van zijn broeder Lodewijk I (tot 1889) bleef het rustiger, al hadden herhaaldelijk wisselingen van ministeries plaats.

In 1889 beklom koning Carlos I den troon, gehuwd met koningin Amelia uit het Fransche huis van Bourbon. De nieuwe koning geraakte aanstonds in moeilijkheid met Engeland over de bezittingen in Z.-Afrika, en het liep zóó erg, dat Engeland met een oorlog dreigde. Portugal moest in alles toegeven, en was door de krijgstoerusting al weer verarmd, wat versterking der republikeinsche partij tengevolge had. Daardoor was koning Carlos van het begin aan niet bemind, en hij maakte het niet beter door zijn groote verkwistingen, waarbij zijn ministers hem geld leenden uit de schatkist, tot hij een schuld aan het land had van meer dan 1½ miljoen gulden. Het ligt nog versch in het geheugen, hoe hij tenslotte met zijn oudsten zoon den 1^{en} Februari 1908 werd doodgeschoten. Toen volgde zijn achttienjarige zoon Manuel hem op, en de geschiedenis van den dag vermeldt van de revolutie, die thans uitgebroken is, en Manuel tot den laatste der Braganza's dreigt te maken.

Want ook in Brazilië regeert het huis niet meer. De straks genoemde Pedro I, de eerste keizer, deed in 1831 afstand ten behoeve van zijn minderjarigen zoon, en deze, keizer Pedro II, die sedert 1841 zelfstandig regeerde, had evenals de Portugeesche vorsten, met voortdurende moeilijkheden te kampen, bijna een halve eeuw lang, tot hij in 1889 op 67-jarigen leeftijd onttroond werd, en in Brazilië de republiek werd uitgeroepen. Pedro vluchtte naar Weenen en is daar sedert overleden, alleen een dochter nalatende.

Dit is in 't kort de geschiedenis van een ongelukkig land en een ongelukkig vorstenhuis.

A. L.

V A R I A.

Vuur en ijs.

De haan in Mohameds paradijs
Is vuur ter helft, en verder ijs;
Maar het ijs bluscht toch den vuurgloed nooit,
Zoomin als het vuur ooit het ijs ontdooit.

Hoe menig hart gaat het eenderwijs:
Het vlamt voor de wereld, voor God is 't ijs.

A. J. H.

PENNEKRASSEN.

II. (TWEDE SERIE.)

Fortuna en Hazardus.

Hu niet in den trein, maar in den tuin; — heel wat rustiger dan tusschen de wielen! 't Geen dit voor heeft, dat 't anders voor den zetter onleesbare gekrabbel nu niet behoef te worden overgeschreven; en ik dus voor dubbel werk word gespaard. In den sierlijken pensioinstuin, dus tusschen heerlijke heestergroepen en bloembedden, schrijven over . . . loterij. 't Schreeuwt eigenlijk; maar 'k heb het beloofd; en dus, in vrede, maar dadelijk ter zake.

We hadden het over Hamburg, een vrije stad, een staatje op zichzelf. De stadsloterij, waarover we schreven in verband met den vriendelijken brief van Herr Harmsen, is dus tegelijk staatsloterij. Geen nieuws, deze laatste: een bron van inkomsten voor den Staat, een verkapte belastingheffing voor een deel van de onderdanen, en wel dat deel, dat 't minst betalen kan. Verschillende landen doen er aan mee. Helaas ook ons vaderland. En de regeeringsmannen, die wel beter weten, ruimen het ding ook nog maar niet op. Mocht men maar het goede voorbeeld volgen van Zwitserland, waar alle geldloterijen verboden zijn.

„Maar,” — zegt iemand — „toch eigenlijk wel een vernuftig middel om aan geld voor de schatkist te komen. En, wat de deelneming betreft, niemand is immers gedwongen in de loterij te spelen. Wil iemand op deze wijze den Staat steunen, hij kan het doen. Maar niemand is gedwongen.”

Deze redeneering gaat echter fout. Het doel heiligt de middelen niet. Door de gelegenheid tot het spel aan te bieden, brengt de Staat zijn onderdanen in de verzoeking er aan mede te doen, en hecht zijn sanctie aan de meening, dat de zaak tamelijk onschuldig is. En inmiddels wordt de hartstocht der spelers aangewakkerd, en worden o zooveel door schade en schande wijs.

Reeds de stoffelijke schade is voor velen groot genoeg. Wie zijn het, die in de loterij spelen? Die het wil weten, kome op sommige dagen in de hoofdstad maar eens een kijkje nemen voor de huizen der collecteurs. Op den Dam en in de Warmoesstraat, om slechts deze twee plaatsen te noemen, vindt men dan een langen stroom van spelers, die de passage zouden belemmeren, en onderling zouden vechten om het eerst te worden binnengelaten, wanneer niet de politie aanwezig ware. Moge zich onder hen hier en daar al een kruier bevinden, die komt uit naam van zijn patroon, de groote massa bestaat uit menschen van den kleinen burgerstand: handwerkslieden en dergelijke; zelfs vindt ge er onder met havelooze kleding. En dan mannen en vrouwen, moeders met kinderen, jongelui ook al. Zij allen hebben een kansje gewaagd, wie weet hoevelen al voor den zooveelsten keer! Het geld, dat voor het huisgezin noodig was, is op de kaart gezet; en nu worden bevende de lijsten geraadpleegd en nadere informaties ingewonnen. Er zijn er, die voor 't eerst een poging wagen, menschen, die met handenarbeid hun brood moeten verdienen. *Als* zij eens trokken! 't Ware toch zoo gemakkelijk verdiend. (?) Eenmaal is geenmaal. Dat zal niet hinderen.

Gelukkig maar als ze dadelijk verliezen; dan is er nog kans, dat de oogen opengaan voor het kwaad. O, hoevelen bleken reddeloos verloren, nu ze begonnen met winnen. Dan laaide de hartstocht steeds hooger op, en het was onmogelijk zich te ontworstelen aan de armen van het monster, dat men „spel” noemt. En zoo zijn geheele families tot armoede vervallen, ja tot den bedelstaf gebracht.

En toch is de materiële schade niet de ergste. Het Evangelie spreekt van een „schade lijden aan zijne ziel,” en het verbindt daaraan de idee van het winnen zelfs der